AVRUPA MEKTUPLARI

CENAP ŞAHABETTİN

Hazırlayan
İsmail Alper Kumsar

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2112
KÜLTÜR SERİSİ: 1146

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-726-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Proje Danışmanı: Necati Tonga

Editör: M. Bilal Erimez

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat AŞ
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

İstanbul - 2024

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Cenap Şahabettin: 2 Nisan 1871'de Manastır'da doğdu. Babası, Binbaşı Osman Şahabettin Bey Plevne'de şehit düşünce 6 yaşında ailesiyle İstanbul'a gitti. Mekteb-i Feyziye'de bir yıl okuduktan sonra Eyüp Askerî Rüştiyesine geçti (1878). Bu okul yıkıldığı için bir yıl sonra Gülhane Askerî Rüştiyesine nakledildi. 1880'de rüştiyeden birincilikle mezun olup Kuleli Tıbbiye İdadisine girdi. Bu okuldan 1889'da Doktor Yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. Cilt ve frengi hastalıklarında uzmanlık yapması için devlet tarafından Paris'e gönderildi. 1890-1893 yılları arasında Paris'te bulunan Cenap Bey, Paris'ten döndükten sonra İzmir, Konya ve Ankara'da sıhhiye müfettişliklerinde bulundu. 1897'de bir sıhhiye heyeti ile Hicaz'a görevli olarak gitti. Kamaran Tahaffuzhanesinde, Mersin, Rodos ve Cidde Karantinalarında görev yaptı. Sıhhiye Müfettişliği, Sıhhiye Meclisi İkinci Başkanlığı görevlerinde bulundu. Osmanlı Devleti'ni temsilen 1911'de Paris'te toplanan sağlık konferansına katıldı. Son olarak 1913-1914 yıllarında Sıhhiye Genel Müfettişliği görevinde bulundu ve Birinci Dünya Savaşı başladığı sırada kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. 1918-1919 yıllarında *Tasvir-i Efkâr* tarafından iki defa Avrupa'ya gönderildi. 30 Mayıs 1919'da Osmanlı Edebiyatı Tarihi müderrisliğine atandı. Derslerinde Millî Mücadele'yi küçümseyen sözler söylediği ileri sürülerek öğrenciler tarafından aleyhinde mitingler yapıldı. Bu iddialar ve daha önce yazdığı bazı siyasi yazıları sebebiyle görevinden istifa etmek zorunda kaldı (Eylül 1922). Cumhuriyet döneminde çeşitli gazetelerde edebiyat ve sanat konularında yazılar yazdı. Son yıllarında üzerinde çalıştığı bilinen sözlüğünü tamamlayamadan, 13 Şubat 1934'te beyin kanaması sonucu öldü.

Eserleri

Şiir: *Tâmât* (1887).

Gezi: *Hac Yolunda* (1909), *Avrupa Mektupları* (1919), Âfâk-ı *Irak* (2002), *Beyrut, Filistin ve Nablus İzlenimleri* (2015), *Suriye Mektupları* (2016).

Tiyatro: *Yalan* (1912), *Körebe* (1917), *Küçük Beyler* (1910-Hüseyin Suat Yalçın'la birlikte).

Makale-Fıkra: *Evrak-ı Eyyam* (1915), *Nesr-i Harp, Nesr-i Sulh* (1918), İstanbul'da Bir Ramazan (1994).

İnceleme: *Vilyem Şekspiyer* (*William Shakespeare*) (1931).

Vecize: *Tiryaki Sözleri* (1918).

İsmail Alper Kumsar: 1981 yılında Ankara'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Ankara'da tamamladı. 2003 yılında Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 2003-2011 yılları arasında Ankara'da özel bir öğretim kurumunda öğretmenlik yaptı. 2011 yılında Düzce Üniversitesine geçti. Hâlen Düzce Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

"Safahat'ta Özlü Sözler" başlıklı yüksek lisans çalışmasını 2010'da savundu. 2016 yılında Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında savunduğu "Malûmât Hareketi" başlıklı tezi ile doktora derecesi aldı. Çeşitli akademik (*Gazi Türkiyat, Türklük Bilimi Araştırmaları, Asos Journal -Akademik Sosyal Araştırmalar-, Türk Kültürü İncelemeleri, Kültür Araştırmaları…*) ve popüler dergilerde *(Kırklar, Hece, Derkenar, Türk Edebiyatı, Temmuz, Muhayyel, Ihlamur, Mahalle Mektebi, Şiraze…)* yazıları yayımlandı. Yeni Türk Edebiyatı'nın çeşitli dönem ve meselelerine dair kitap bölümleri ve kitaplar yazdı; sempozyum, kongre ve panellere katıldı.



İÇİNDEKİLER

Sunuş •

1. Mektup: Sofya • 23

2. Mektup: Sofya • 36

3. Mektup: Sofya-Bükreş • 47

4. Mektup: Bükreş • 57

5. Mektup: Bükreş • 68

6. Mektup: Bükreş • 82

7. Mektup: Bükreş-Peşte • 95

8. Mektup: Peşte-Viyana • 105

9. Mektup: Berlin • 115

10. Mektup: Berlin • 125

11. Mektup: Potsdam • 139

12 Mektup: Berlin'de Hayat • 150

13. Mektup Almanya'da Ordu • 166

14. Mektup: Almanya'da Sanayi • 177

15. Mektup: Almanya'da Ziraat • 194

16. Mektup: Alman İrfanı • 206

17. Mektup: Almanya'da Sanayi-i Nefise • 219

18. Mektup: Berlin-Viyana • 232

19. Mektup: Viyana • 238

20. Mektup: Viyana • 247

21. Mektup: Viyana • 261

22. Mektup: Peşte • 272

Dizin • 287

Cenap Şahabettin

AVRUPA MEKTUPLARI

İstanbul-Matbaa-yı Amire
1335

**Bir heyet-i mahsusa tarafından
tab ettirilmiştir.**

SUNUŞ

Türk edebiyatında seyahatname türünün gelişimi içinde Cenap Şahabettin'in önemli bir yeri vardır. "Elhan-ı Şita" şairi, bir görev münasebetiyle 1897'de yaptığı hac yolculuğuna dair izlenimlerini *Servet-i Fünûn*'da tefrika ettikten sonra *Hac Yolunda* isimli ilk seyahatname kitabını yayımladı. Cenap Bey 1914'te Irak'a yaptığı seyahati ise *Tasvir-i Efkâr*'da "Âfâk-ı Irak" başlığı altında tefrika etti.[1] Bu tefrikanın devam ettiği sırada doktor-şairimiz bu sefer *Tasvir-i Efkâr* gazetesi adına Avrupa'ya seyahat etti ve seyahat izlenimlerini *Avrupa Mektupları* başlığı ile *Tasvir-i Efkâr*'da tefrika ettikten sonra aynı isimle kitaplaştırdı. Cenap Bey'in son seyahat yazıları ise Suriye üzerinedir. 1917'de yaptığı Suriye seyahatinin notları 1918'de *Sabah* ve *Zaman* gazetelerinde tefrika edildi.[2] Dünyanın iki farklı medeniyet merkezinden (Doğu ve Batı) söz eden bu metinler, bahsi geçen iki medeniyet dairesini yirminci yüzyıl başlarındaki haliyle görmek ve tanımak isteyenler için önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Ayrıca Osmanlı'nın son dönemlerinde sosyokültürel hayat ve Osmanlı'yı yıkılışa götüren sebepler konusunda da bu kitaplarda birçok detay mevcuttur.

Elinizde tuttuğunuz *Avrupa Mektupları*, Şark kataı ile 3 Eylül 1915'te yolculuğa çıkan Cenap Şahabettin'in Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Çekoslovakya, Avusturya ve Almanya güzergâhını takip ederek yaptığı seyahatin notlarıdır. Kitaptaki

---

1 Bu tefrika sonradan kitaplaştırılmıştır: Cenap Şahabettin, *Âfâk-ı Irak -Kızıldeniz'den Bağdat'a Hatıralar-*, Haz.: Bülent Yorulmaz, Dergâh Yaa yınları, İstanbul, 2002, 288 s.

2 Bu tefrikalar sonradan kitaplaştırılmıştır: Cenap Şahabettin, *Suriye Mektupları*, Haz.: Seda Özbek, Çizgi Kitabevi, Konya, 2016, 173 s.

ilk mektupta 23 Ağustos 1331 (5 Eylül 1915) tarihi ve mektubun Sofya'dan gönderildiğini gösteren "Sofya" ibaresi dikkat çeker. İkinci mektup da yine Sofya'dan gönderilmiştir ve 27 Ağustos 1331 (9 Eylül 1915) tarihini taşımaktadır. Geriye kalan yirmi mektupta herhangi bir tarih belirtilmemiştir. Bu nedenle seyahatin kaç gün sürdüğünü tespit etmek mümkün değildir.

I. Dünya Savaşı'nın bütün şiddetiyle devam ettiği yıllarda ittifakın en güçlü unsuru olan Almanya'yı yakından tanımak ve belki de Osmanlı'nın içinde bulunduğu grubun gücünü göstererek yurt içindeki motivasyonu yükseltmek amacıyla yapılan bu seyahati *Tasvir-i Efkâr* gazetesi şu açıklama ile okuyucularına duyurur:

> Avrupa'nın Harb-i Umumi içinde görülebilecek yerlerinde şöyle bir cevelan yapmak isteyen Cenap Şahabettin Bey bu sabah Şark katarı ile yola çıkmıştır. Edibimiz Bulgaristan'ı, Romanya'yı Avusturya-Macaristan'ı, Almanya'yı görecek ve bilhassa Almanya'da tevakkuf eyleyecektir.[3] Cenap Şahabettin Bey Bulgaristan ve Romanya gibi güzergâh-ı seyahatte[4] bulunan yerleri şöylece bir gözden geçirecek fakat aslî Almanya'yı tetkik eyleyecektir. Hatta bunun içindir ki Avusturya-Macaristan'a ait müşahedelerinin avdet[5] devresine taliki[6] ihtimali bile vardır. Bu harp, Almanya'yı dünya nazarına gayr-ı mekşuf[7] bir cihan hâlinde arz etti. Cenap Şahabettin Bey o cihanı yakından görecek ve sehhar[8] kalemi ile bizlere de göstermek lütfunda bulunacaktır. Muhterem üstadın muavenet-i kalemiyesine[9] mazhariyetle[10] müftehir bulunan[11] *Tasvir-i Efkâr* bu defa Avrupa'daki tetkiklerine makes[12] olacak

3 tevakkuf eylemek: beklemek, durmak.
4 güzergâh-ı seyahat: gezi rotası.
5 avdet: dönüş.
6 talik: yazılma.
7 gayr-ı mekşuf: keşfedilmemiş.
8 sehhar: sihirli.
9 muavenet-i kalemiye: kaleminin yardımı.
10 mazhariyet: ulaşma.
11 müftehir bulunmak: övünç içinde olmak.
12 makes: yansıma.



1. MEKTUP: SOFYA

Sofya, 23 Ağustos

İhtiman[1] civarında uyandım. İki saat sonra Sofya'da bulunacağız. Tren; tarlalar, ormanlar, köyler ve köylüler arasından geçiyor.

Ya Rabbi, iki tarla, iki köy, iki köylü birbirine ne kadar benziyor. İhtiyar dudaklar gibi morarmış yahut ağarmış kiremitler arasında çürük dişler gibi kararmış ocaklar, kenarda bir gübre yığını üstünde kataran geçişine bakan birkaç çocuk, biraz ötede dört beş servi ile gölgelenmiş bir kabristan… İşte her köy alettakrib[2] bu. Kaide-i tenazura[3] bîgane![4] Çipil ve şaşı pencerelerde gâh u bîgâh[5] elmacık kemikleri yağlı ve yağlı saçları dolaşık kadın başları çıkıyor. Henüz tamamıyla uyanmamış nazarlarını vagonlara süründürüyorlar. Köylerin en zihayat[6] yerleri, bana öyle geliyor ki mezarlıklardır. Serviler sanki yer altı ile gökyüzü arasında bir cereyan-ı hayat[7] temin ederler. Ruhlar ve medfenler[8] üstünde ağaçlar birer nihal-i itikaf,[9] birer nihal-i tefekkür, birer nihal-i matem ve duadır. Güya köklerine sarılan teş-

---

1 İhtiman: Bulgaristan'ın Sofya şehrinde bulunan bir yer.
2 alettakrib: yaklaşık olarak.
3 kaide-i tenazur: simetri kuralı.
4 bîgane: yabancı.
5 gâh u bîgâh: yer yer
6 zihayat: canlı.
7 cereyan-ı hayat: hayat akışı.
8 medfen: kabir, mezar.
9 nihal-i itikaf: itikaf (bir yere kapanıp ibadet etme) fidanı.

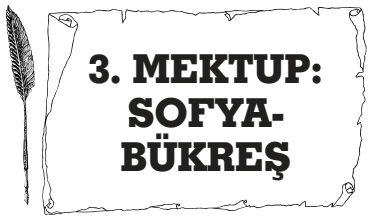


2. MEKTUP: SOFYA

Sofya'nın emakin-i mühimmesi[1] Sobranya,[2] saray, postahane ve bahusus[3] ahiren[4] inşa edilen Aleksandr Nevsky Kilisesi'dir. Kremlin Sarayı'ndan koparılmış bir parçaya benzeyen bu mabede bakınca hatırınıza din ve ibadetten evvel duvarcılar, bankerler ve şekerciler gelir. Manzara-yı hariciyesi[5] itibariyle mermerden bir Moskof pastasıdır. Altın kaplı kubbeleri çil lira gibi parlıyor. Bir büyük bankanın kasaları boşalmış zannedersiniz. Duvarları teşkil eden mermer parçaları öyle birbirine intibak etmiş ki heyet-i umumiyeye[6] yekparelik iare ediyor.[7] Bakana sanattan ziyade kudreti hatırlatıyor. Güzelliği bilhassa metanette[8] arayan Bulgar zevkini burada da bulacaksınız. Eğer cemada[9] ebediyet-i hayat mevud[10] olsaydı bu savmaaya[11] bir abide-i layemut[12] diyebilirdim, o kadar sağlam. Fakat metanet bir binaya beraberinde sıkleti[13] getirmemeli. Hâlbuki bu kilise-

---

1 emakin-i mühimme: önemli yerler.
2 Sobranya: Bulgaristan millî meclisi.
3 bahusus: özellikle.
4 ahiren: son olarak.
5 manzara-yı hariciye: dış görünüş.
6 heyet-i umumiye: genel görünüm.
7 iare etmek: vermek.
8 metanet: dayanıklılık.
9 cemad: cansız cisim.
10 mevud: vadedilmiş.
11 savmaa: manastır.
12 abide-i layemut: ölümsüz anıt.
13 sıklet: ağırlık.



3. MEKTUP: SOFYA-BÜKREŞ

Anha minha[1] Bulgarlar'a pek müsait[2] bir fikir ve karar ile Sofya'dan çıkıyorum. Bulgaristan'da her şey gösteriyor ki muhafaza-yı milliyet[3] iddialarına rağmen Bulgarlar otuz seneden beri Bulgarlıktan çıkmaya çalışmışlardır. Bulgarlar, Bulgar kaldıkça temeddün edemezlerdi.[4] İcab-ı ticaret[5] mübadele-i emtia[6] olduğu gibi, lazıme-i medeniyet de kendi ırkına mahsus fezail ve nekaisi[7] akvam-ı müttemeddinenin[8] nekais ve fezaili ile değiştirmektir. Yirmi otuz sene evvel tanıdığımız Bulgarlarla bugünküler arasında, yarabbi ne büyük fark var!

Fakat tarik-i terakkide[9] tayyettikleri[10] mesafe her ne olursa olsun, bana öyle geliyor ki Bulgar hiçbir zaman "şık" olamayacak. O kristofel [marka] çatalını bifteğe batırırken, zannedersiniz ki çatalın dişleri birer parmak gibi kalınlaşıyor. Çatal ile yerken eli ile yiyor sanırsınız. Bulgarların çoğu nazik adamlar; fakat nezaketleri bilmem nasıl oluyor, "ke-

---

1 anha minha: aşağı yukarı.
2 müsait: uygun.
3 muhafaza-yı milliyet: milliyetin korunması.
4 temeddün etmek: medenileşmek.
5 icab-ı ticaret: ticaretin gereği.
6 mübadele-i emtia: meta değiş tokuşu.
7 fezail ve nekais: fazilet ve üstünlükler.
8 akvam-ı müttemeddine: medeni milletler.
9 tarik-i terakki: ilerleme yolu.
10 tayyetmek: katetmek.



4. MEKTUP: BÜKREŞ

Saat beşe doğru Bükreş garına girdik. Bundan yetmiş sene evvel yine bu saatte aynı şehre giren bir Fransız seyyahı Stanislas Bellanger[1] diyor ki: "Kurumuş devedikenlerinden müteşekkil[2] bir çit önünde tevakkuf ettik.[3] Çitin ortasında manivela ile hareket eden bir sırık kalktı. Burası Bükreş'in kapısı idi. Hospodarlar'ın[4] makarr-ı hükûmeti[5] ruha sıkıntı veriyor!"

O zaman şehrin büyük caddeleri -üzerlerine kalas tahtaları yatırılmış çukurlardan müteşekkilmiş ve tahtaların altında süprüntüler ve çamurlar birikirmiş. Sokaklar, vasıta-yı tenviriye[6] olmak üzere, ancak Boyarların[7] evlerinde yanan meşalelerin tereşşuhatıyla[8] kanaat edermiş. Yağmur aylarında Bükreş'in çamuru o nispeti alırmış ki şehir dahilinde yaban ördeği avlarlarmış. Ulahlar[9] elli senede bu virane üstünde bir küçük Viyana ilan ettiler.[10] Bükreş Viyana gibi şık, Viyana'dan ziyade şen ve şuhtur. Küçüklü-

---

1 Stanislas Bellanger (1814-1859): *La Mission De Stanislas Bellanger Dans l'Empire Ottoman* (Osmanlı İmparatorluğu'nda Misyon) isimli seyahatnamenin yazarı.

2 müteşekkil: oluşmuş.

3 tevakkuf etmek: durmak.

4 Hospodarlar: Efendi, lord anlamına gelen Slav kökenli bir kelimedir.

5 makarr-ı hükûmet: hükûmet merkezi, başkent.

6 vasıta-yı tenviriye: aydınlatma aracı.

7 Boyar: Slav ülkelerinde, asilzadelere verilen soyluluk unvanı.

8 tereşşuhat: sızıntılar.

9 Ulah: Kuzey Makedonya ve Romanya'da yaşayan bir etnik grup.

10 Gazete tefrikasında "ila ettiler: yükselttiler".



5. MEKTUP: BÜKREŞ

Bugün Romanya'da başlıca dört mühim mesele vardır: 1- Köylü ve arazi meselesi. 2- Mesele-i Museviyye. 3- Tuna meselesi. 4- Besarabya, Transilvanya meselesi. Bu mektubumu bunlara tahsis edeceğim.

Ruh itibariyle Romanya'da şehirlilerle köylüler arasında şayan-ı dikkat[1] bir fark yoktur. Bükreş halkını tanıyan Eflâk ve Boğdan köylülerinin ruhuna nüfuz etmiş olur. Vakıa Eflâk köylülerinin daha vakur, daha asabi, daha zeki ve daha hassas olduklarını ve Boğdan köylüleri ile aralarında şayan-ı hürmet[2] bir mesafe bulunduğunu iddia edenler oldu. Fakat bu iddia edilen mesafeyi Romanya mebuslarından biri şuna irca etmiştir:[3] "Eflâk köylüleri saçlarını uzatırlar; Boğdan köylüleri saçlarını kesmezler!"

Köylerde ve şehirlerde Ulahlar müzikayı severler ve masala bayılırlar. Elinizde bir alet-i musıkiye ile köylerde dolaşmak bir ihtiyatsızlıktır. Vefatından birkaç sene evvel meşhur Ulah şairi Aleksandri[4] ile meşhur Ulah musıkişinası Kostaki Negri dağlarda teferrüce[5] çıkmışlar; musıkişinasın gitarası koltuğunda idi, geceyi geçirmek üzere uğradıkları köyde düğün varmış. Gelinin arzusu üzerine güvey, Kostaki Negri'ye "Çal!" der ve büyük şaire emreder: "Sen

---

1 şayan-ı dikkat: dikkat çekici.

2 şayan-ı hürmet: hürmete layık.

3 irca etmek: indirgemek.

4 Vasile Alecsandri (1821-1890): Rumen şair, oyun yazarı, politikacı ve diplomat.

5 teferrüç: gezinti.

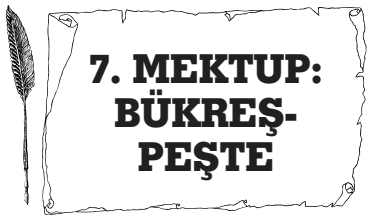


6. MEKTUP: BÜKREŞ

Bir memnuniyet-i mahsusa ile haber aldım ki Bükreş "belde-i sürur"[1] demekmiş. İsim ile müsemma[2] arasında bu kadar mutabakat[3] pek nadiren görülür. Filhakika Bükreş'in sekenesi[4] birer sürur-ı zîruh[5] ve Bükreş bir sürur-ı bîruhtur.[6] Fakat Bükreş bütün güzel dişlerini göstererek görünmek için güneş ister. Güneş altında büyük ve geniş caddeler sanki hep bir hadika-yı telakiye[7] açılan mücevher geçitler oluyor. Ve bilakis yağmur başladı mı o zaman "belde-i sürur" bütün cemaati girye-i istiğfar[8] ile ağlayan bir savmaa-yı matem[9] halini alır. Sokaklardaki süsler ve handeler[10] saçakları yaş döken evlere çekilirler, artık kalpler birer dimağ gibi mütefekkir ve sineler birer baş gibi endişenâktir.[11] Kül rengi süngerler gibi bulutlar semada sıkıldıkça aşağıda memleket kül rengi bir hiss-i mevt[12] içinde sıkılır; birer tabut-ı sükût[13] kasvetiyle bir-

---

1 belde-i sürur: sevinç beldesi.
2 müsemma: isim verilen (şey).
3 mutabakat: uygunluk.
4 sekene: sakinler, ikamet edenler.
5 sürur-ı zîruh: canlı sevinç.
6 sürur-ı bîruh: cansız sevinç.
7 hadika-yı telaki: kavuşma bahçesi.
8 girye-i istiğfar: tövbe gözyaşları.
9 savmaa-yı matem: yas tapınağı.
10 hande: gülüş.
11 endişenâk: endişeli.
12 hiss-i mevt: ölüm hissi.
13 tabut-ı sükût: tabut sessizliği.



7. MEKTUP: BÜKREŞ-PEŞTE

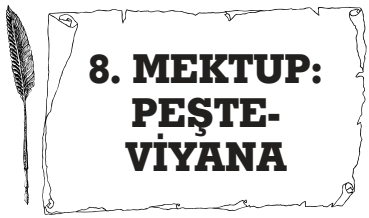
Guruba[1] yakın bir saatte "belde-i sürur"u terk ettim. Şimdi ağaçlar, Tuna ve ova arasında yılankavi[2] kıvranan demiryolu takip ederek garba doğru gidiyorduk. Tuna burada haşin ve lacivert akıyor, beride dalların arasında bir çemenzar gibi yeşil ve ötede beyaz bulutların altında kirli bir yelken bezi oluyor. Etraf hemen daima müstevi.[3] Nadiren beyaz koyunlarla beneklenmiş bir tepe yahut samur saç rengindeki akşam gölgesiyle memlu[4] bir çukur görüyorum. Ara sıra yüksekte bir yel değirmeninin siyah kolları geriliyor. Sanki garibüddiyar[5] bir yolcu tarafından hatıra olarak rekz edilmiş[6] bir salip[7] işareti.

Alettahmin[8] her saatte bir kere bir küçük beyaz bina önünde duruyoruz; bir çan, bir düdük ve birkaç memur sesinden mürekkep[9] mevkıf[10] musıkisi işitiliyor!

Soğuk bir rüzgâr, sonbaharın solgun otlarını ve sarı yapraklarını titretiyordu. Mevsime nispetle müstesna bir

---

1 gurup: günbatımı.
2 yılankavi: yılan gibi.
3 müstevi: düz.
4 memlu: dolu.
5 garibüddiyar: bölgenin yabancısı.
6 rekz edilmek: dikilmek.
7 salip: haç.
8 alettahmin: tahminen.
9 mürekkep: oluşmuş.
10 mevkıf: durak, istasyon.



8. MEKTUP: PEŞTE-VİYANA

Can tantanaları, fabrika ıslıkları ve nakliyat çatırtıları ile sokaklarını doldurarak sabahın buğusu içinde Peşte şehri uyanırken Viyana'ya gidecek ilk katara yetişmek üzere gara gidiyordum... Mevkıfe bir yaralı treni gelmiş, boşanıyordu. Lokomotif dumanları içinde siyahlanmış ve vahşilenmiş amele çehreleri arasında mecruhların kansız, balmumu simaları birer naaş-ı necabet[1] gibi şayan-ı hürmetti.[2] Bütün bu kahraman bakıyeleri[3] işte gözümün önünde yaşıyorlar. Biri gözleri biraz yorgun, mor bir halka içinde çökük, akı bir kefen gibi beyaz ve hadekası[4] güya bîiştiha-yı nazar;[5] ağzı bir elem-i mektum[6] ile kilitlenmiş; sargılı başında yalnız burnu aheste aheste açılıp kapanarak bir eser-i hayat gösteriyor. Öteki -gözünde güya bütün menazır-ı harp[7] ve kulaklarında sanki hâlâ boruların figanı, topların gürlemesi, süngülerin gıcırtısı, bütün velvele-i vega.[8] Yarasını kendi üzerine yapışmış bir düşman kalbi gibi biraz gurur ve biraz istiskal[9] ile taşıyor. Üçüncüsü hemen hemen memnun; bedbaht arkadaşlarının teşkil ettik-

---

1 naaş-ı necabet: soylu ceset.
2 şayan-ı hürmet: saygıdeğer.
3 bakıye: kalıntı.
4 hadeka: gözbebeği.
5 bîiştiha-yı nazar: bakmak arzusu olmayan.
6 elem-i mektum: gizli hüzün.
7 menazır-ı harp: harp manzaraları.
8 velvele-i vega: savaş patırtısı.
9 istiskal: aşağılama.



9. MEKTUP: BERLİN

Elbe Nehri'ni takip ederek Çehistan'dan[1] Almanya'ya girdik. Stettin'den itibaren Hindenburg'un[2] büyük vatanında idim.

Ooh, Almanya... Bu dört şubeli bir dairedir. Mektep, kışla, fabrika, banka! Bu dört şube birbirine açılır ve birbiri için çalışır ve mecmuunun[3] müdürü fendir.

Bu azim memleket iki kaide-i metine[4] üstünde duruyor: galebe-i askeriye,[5] galebe-i iktisadiye.[6] Almanya bir kıtaya tüfenklerini ötekine denklerini dikiyor; sanayi ile fethettiği yerler eslihası[7] ile zapt eylediği ticaretgâhlardan ne daha az vâsi[8] ne daha az kıymettardır; harp toplarının gürleyerek girdiği kıtaya kumaş topları sessizce dâhil olur. Fütuhat-ı saite[9] ve fütuhat-ı samite:[10] İşte Almanların sermaye-i cehdi[11] bu iki maksada masruftur.[12]

---

1 Çehistan: Çek ülkesi.

2 Paul von Hindenburg (1847-1934): Alman mareşal ve devlet adamıdır. 1925-1934 yılları arasında Almanya'nın ikinci cumhurbaşkanı olarak görev yaptı.

3 mecmuu: tamamı.

4 kaide-i metine: sağlam kural.

5 galebe-i askeriye: askeri üstünlük.

6 galebe-i iktisadiye: ekonomik üstünlük.

7 esliha: silahlar.

8 vâsi: geniş.

9 fütuhat-ı saite: sesli, gürültülü fetihler.

10 fütuhat-ı samite: sessiz, gürültüsüz fetihler.

11 sermaye-i cehd: çalışma sermayesi.

12 masruf: harcanmak.

10. MEKTUP: BERLİN

Bütün gece Park Oteli'nde dinlendikten sonra şimdi büyük şehri gezmeye çıkıyordum. Gümüşî ve eflatun bir sabah içinde Berlin şeffaf bir tabaka-yı sedefle örtülü gibi hissolunuyordu. Renksiz camları ve beyaz taşları bile rakik[1] ve hafif bir serab-ı elvan[2] altında biraz hercaileşmiş[3] buluyordunuz. Rutubet-i leylin[4] bakiyesinden[5] aldığı bir cila-yı kaziple[6] asfalt parlıyor, ebniye[7] parlıyordu; parlaklık hakikat-ı belde[8] üstünde bir nesc-i hayaldi...[9]



Berlin (İÜ Kütüphanesi Arşivi)

1 rakik: ince.
2 serab-ı elvan: renkli serap.
3 hercaileşmek: bir kararda duramamak, renk değiştirmek.
4 rutubet-i leyl: gece rutubeti.
5 bakiye: geri kalan, artık.
6 cila-yı kazip: yalancı parlaklık.
7 ebniye: binalar.
8 hakikat-ı belde: beldenin gerçekliği.
9 nesc-i hayal: hayal örtüsü.



11. MEKTUP: POTSDAM

Badezzuhur[1] bir otomobil içinde Berlin civarını gezdim. Tiergarten'e girdikten sonra büyük şehrin gulgule-i hayatından[2] ayrılıyorsunuz: Civar köylerde terakki[3] tatlı bir sükût içinde terennüm ediyor.

Berlin; Viyana ve Paris gibi etrafının güzelliği ile şöhret bulmuş bir payitaht değildir. Eğer garbındaki Grunewald Ormanı ile Havel Nehri tayyedilirse[4] solgun ve yeis-aver[5] bir çıplaklıkla muhat[6] kalır.

Grunewald, Havel'i takip ederek Charlottenburg ve Spandau karyelerinden ta Potsdam kurbuna[7] kadar -meşhur sefaretnamesinde Ahmed Resmî Efendi[8] araba ile yedi saatlik bir mesafe, diyor- güzel ve zengin çamlarını temdid ediyor.[9] Ağaçlar arasında câbecâ[10] bir perişani-i ahenkdar[11] ile serpilmiş lâklar[12] ve lâkların kenarında sanki bir müsa-

---

1 badezzuhur: öğleden sonra.

2 gulgule-i hayat: gürültülü hayat.

3 terakki: gelişme.

4 tayyedilmek: çıkarılmak.

5 yeis-aver: umutsuzluk verici.

6 muhat: çevrili.

7 kurb: yakınlar.

8 Ahmed Resmî Efendi (1700-1783): Osmanlı devlet adamı ve tarihçisi. Viyana elçiliğinden dönüşte, seyahati sırasında gördüklerini anlattığı sefaretnamesi vardır.

9 temdid etmek: uzatmak.

10 câbecâ: yer yer.

11 perişani-i ahenkdar: ahenkli bir dağınıklık.

12 lâk: göl.



12. MEKTUP: BERLİN'DE HAYAT

"Berlin'de harp hissolunmuyor" demişlerdi; zannediyordum ki Berlin'de harbi hissetmeyeceğim. Hâlbuki ilk sabah ilk ayak bastığım sokağın hemen bütün pencereleri bana muharebeyi haykırdı: Pervazlardan taşarak şurada bad-ı mübahat[1] ile kartallarını uçuran, ötede siyah ve beyaz bir şehsüvar-ı hava[2] gururuyla şahlanan, daha ötede mütehassir[3] sineler gibi birbirine sarılan, sallanan, dalgalanan, uzanan, toplanan ve bir saniye mütefekkir durarak bir galeyan-ı mütezaifle[4] tekrar köpüren bayraklar Lehistan cephesindeki son muzafferiyetin[5] sermesti[6] idiler. Her bayrak, sokaktan geçenlerin cepheleri fevkinde, bir münadi-i zaferdi,[7] zirinde[8] düşünen başlara asabi hışırtısı ve mütelatım[9] gölgesi ile tevzi-i ümit ediyordu;[10] her biri sanki cephe-i ebniyeden[11] cephe-i harbe selam gönderen birer eldi ve cephe-i harpte muzafferiyeti çağıran bayrakları alkışlamak için çırpınıyordu.

---

1 bad-ı mübahat: övgü rüzgârları.
2 şehsüvar-ı hava: göğün süvarisi.
3 mütehassir: özlem dolu.
4 galeyan-ı mütezaif: kat kat artan coşkunluk.
5 muzafferiyet: galibiyet.
6 sermest: sarhoş.
7 münadi-i zafer: zafer habercisi, tellal.
8 zir: alt.
9 mütelatım: dalgalanan.
10 tevzi-i ümit etmek: ümit dağıtmak.
11 cephe-i ebniye: binaların cephesi.

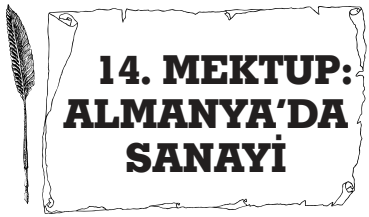


13. MEKTUP: ALMANYA'DA ORDU

"Bir memleketin tarz-ı medeniyetini anlamak ister misiniz? Sınıf-ı mümtazını[1] tahkik ediniz!"[2] derler ve bu söz tarihin tekzip etmediği[3] bir davadır. Bugün Almanya'da şayan-ı dikkat zekâları bilhassa iki daire bel' ediyor:[4] kışla ve fabrika. Zengin ve münevver aile çocukları ya mekatib-i askeriyede[5] yahut fünun-ı sınaiye[6] medreselerinde toplanıyorlar. Hâlihazırda fabrikatörlerle zabitan[7] Almanya'nın sınıf-ı mümtazını teşkil eder ve denebilir ki şimdiki Alman medeniyeti bir medeniyet-i imaliye[8] ve bir medeniyet-i harbiyedir.[9] İngiliz filozof-ı meşhuru Herbert Spencer bir kanun-ı içtimai[10] keşfetmişti. Diyordu ki: "Efkâr-ı sınaiye ile efkâr-ı askeriye arasında zıddiyet vardır; birinin terakkisi diğerinin tedennisini[11] mucip olur.[12] Ve terakki-i medeniyet, terakki-i sanayiden ayrılamayacağına göre pek medeni milletler fezail-i harbiyelerinden[13] az çok

---

1 sınıf-ı mümtaz: seçkin sınıf.
2 tahkik etmek: incelemek.
3 tekzip etmek: yalanlamak.
4 bel' etmek: yutmak, içine almak.
5 mekatib-i askeriye: askeri okul.
6 fünun-ı sınaiye: sanayi bilimleri.
7 zabitan: subaylar.
8 medeniyet-i imaliye: üretim medeniyeti.
9 medeniyet-i harbiye: savaş medeniyeti.
10 kanun-ı içtimai: toplumsal kanun.
11 tedenni: gerileme.
12 mucip olmak: yol açmak.
13 fezail-i harbiye: savaş yetenekleri.



14. MEKTUP: ALMANYA'DA SANAYİ

Almanya'nın her dairesinde meşiyet-i askeriye[1] hissolunur. Ordudaki nizam, milletin sunuf-ı sairesinde[2] usûl ve intizam namıyla yalnız adını değiştirerek hüküm sürer. Bu memlekette bir fabrika, denebilir ki, bir sanayi kışlasıdır. Böyle ahenin[3] bir şiraze-i tensik[4] içinde işleyen tezgâhlar dünyanın başka hiçbir tarafında göstermedikleri bir veludiyete[5] mazhar oluyorlar.[6] Geçen asrın [XIX. asır] mebadisinde[7] -bunu hiçbir Alman inkâr etmez- Almanya hakir ve fakir bir memleketti. On yedinci asırda Otuz Sene Muharebesi'yle hırpalanmış, on sekizincide dâhili ve harici sadmelerle[8] yıpranmış, sulh senelerinde ise ekul ve müstebid[9] prenslerin didiklemelerinden bitab düşmüştü. Bu yorgun ve lâgar[10] cemiyet, fazla olarak, tabiatın da mahrum-ı muavenetiydi.[11] Orman mahdut,[12] maden pek az, liman hiç yok; toprak, kısm-ı azamı itibariyle bahil[13]

---

1 meşiyet-i askeriye: askeri irade.
2 sunuf-ı saire: değişik sınıflar.
3 ahenin: demirden.
4 şiraze-i tensik: düzen şirazesi.
5 veludiyet: verimlilik.
6 mazhar olmak: ulaşmak.
7 mebadi: başlangıç.
8 sadme: savaş.
9 ekul ve müstebid: obur ve baskıcı.
10 lâgar: zayıf.
11 mahrum-ı muavenet: yardımdan yoksun.
12 mahdut: sınırlı.
13 bahil: cimri.

A

Ahmed Resmî Efendi 139
Aix-la-chapelle 186
Akdeniz 169
Akkerman Muahedesi 78
Albrecht Dürer 219
Aleksandri 68, 69
Aleksandr Nevsky Kilisesi 36, 37
Alfred de Musset 108
Ali Sabri Bey 88
Almanya 13-15, 18, 19, 78, 83, 101, 102, 107, 114-118, 120-123, 127, 134-136, 155, 156, 158-162, 166-170, 172-174, 17-185, 188-190, 194, 199, 200, 202-204, 206, 210, 213, 215, 217-221, 223, 230, 236, 269
Altay 29
Amerika 76, 180, 203, 227
Amerika-yı şimali 203
Annibal 171
Aprilof 44
Arjantin 203
Armand Duval 85
Arnavut 61, 277
arşidük Joseph 285
Art-nouveau 130
Aspern 269
Atilla 279, 283
Atlantik 169
Avar 275
Avrupa 13-19, 21, 27, 43, 50, 77, 78, 79, 83, 85, 90, 96, 126, 128, 129, 168, 215, 217, 235, 238, 249, 252, 258, 263, 273, 283
Avusturya 13, 14, 78, 81, 107, 114, 124, 236, 237, 238, 239, 244, 245, 252, 255, 256, 261-263, 268, 269
Aynaroz 44

B

Bach 132, 223
Bacon 207
Baeyer 180
Bahr-i Hazar 29
Bahr-i Şimal 78
Bahr-i Siyah 78
Balkan 29, 80
Balkan Harbi 80
Balkanlar 27
Beconsfield 74
Beethoven 137, 221
Belgrad 280
Bellevue Şatosu 137
Berlin 17, 21, 58, 74, 80, 88, 115, 123, 125-129, 131, 133, 136, 138, 139, 143, 144, 146, 150-153, 157-159, 161, 164, 232, 240, 262, 276
Berlin'in Hayat-ı İçtimaiyesi 17, 127

Berlin Tarihi 17, 127
Berlioz 220
Besarabya 68, 80, 81
Beyoğlu 238
Birinci Guillaume 145, 236
Bismarck 134, 162, 203, 267
Bizans 87, 90, 130
Bizet 220
Boğdan 68, 69, 70, 73
Bohemya 132, 233, 234, 235, 236, 263
Bosna 263, 271
Boşnak 244
Bourgogne 168
Brandebourg 126, 133, 134
Britanya 158
Büchner 211, 213, 229
Buda 278, 281, 282, 283
Budapeşte 285
Budha 215
Budin 281, 282, 283, 284
Bükreş 17, 47, 54, 56-59, 61, 63-65, 67, 68, 82-85, 87, 88, 89, 91, 94-98, 276
Bulgar 17, 24-31, 36, 38-42, 44, 47, 49, 50, 71
Bulgari Oteli 33
Bulgaristan 13, 14, 23, 26, 27, 29-31, 35, 36, 38-45, 47, 49, 50, 56, 59, 78
Bunsen 180
Bunzlau 186
Burgaz 43
Büyük Frederick 133, 143, 178, 267

C

Calea Victoria 62, 63, 65
Carnuntum 278
Carp 77
Çehistan 115, 124, 199, 235-237
Çehler 235
Cermen 83, 147, 239
Çerni 236
Champagne 168
Champs Elysees 65
Charlemagne 279
Charlottenburg 138, 139, 186
Composite 130

D

Dacia 275
Dalmaçya 263
Demirkapı 278
Descartes 207
Dimbovita Nehri 88
Diocletianus 278
Divan-ı Nedim 87
Dorothea 85
Drava 280
Dresden 123
Dul Kadın 256
Durostorum 278

E

Eflâk 54, 68, 69, 70, 73
Elbe Nehri 115
Elisabeth 266
Engerth 219
Epikuros 207
Epsom 90
Esklavonya 263

F

Felemenk 78

Ferdinand 31, 49, 265
Fichte 210
Finlandiyalı 275
Flandra 168
Fliegende Blätter 163
Floransa 239
Földvar 281
François Charles 265
François Joseph 236, 262-267
Fransa 77, 81, 85, 134, 167, 169, 181, 197, 218, 230, 239
Fransızca 137
Franz Schubert 255
Frederick Guillaume 137
Frederick Leopold 165
Frederick Schlegel 226
Frederick Sokağı 153, 159
Freiburg 187

G

Gabrova 44
Galiçya 77, 263
Gartenerstrasse 248, 250-252
Gellert Dağı 283
Gluck 178
Goethe 85, 127, 137, 138, 219, 223-227
Gotlar 279
Graben 248, 249
Grek 130
Grunewald 139, 140
Gül Baba 284, 285

H

Habsburg 238, 239, 244, 264, 266
Hamburg 127
Hâmid (Abdülhak Hâmid) 24
Hauptmann 230
Hauslab 264
Havel 139, 140, 141
Haydn 132, 137, 223, 254, 255
Hazret-i İsa 97
Hazret-i Yusuf 61
Hegel 167, 210, 211, 214
Heinrich Heine 226, 227, 266, 274
Herbert Spencer 166
Hermann Bahr 261
Hikmet Bey (Ahmet Hikmet Müftüoğlu) 285
Hindenburg 115
Hindistan 203, 227
Hint 55, 147
Hırvatistan 263, 272
Hoffmann 180, 227
Hohenzoller 101, 123, 134, 145, 149
Höhr 186
Holbein 219
Hradschin 236
Humboldt 180
Hunlar 279
Hunyad 280

I

İbnü'r-Rüşd 207
İhtiman 23
İkinci François 245, 264
İkinci Frederick 145
İkinci Joseph 269
İkinci Philippe 76
İlliria 263

İmparatoriçe 256, 266
İngiliz 78, 110, 158, 166, 168, 180, 182, 207, 220, 221, 227, 264
İngiltere 81, 158, 159, 197
İonescu 77
ipek 85, 234
İran 146, 147, 207
İslam 207
İslav 29, 80
İspanya 76
İstanbul 11, 13, 61, 62, 78, 99, 112, 114, 141, 164, 248, 252, 257-259, 280
İstanbul Gülü 256, 257, 259, 260
İsviçre 258
İtalya 81, 245
İtalyanca 62, 63

J

Jacobi 210
Japonya 269
Jena 135, 167, 168, 197
Johnson (Doktor) 220
Joseph Suk 236
Journal de Balkan 65
Jungman 236

K

Kalman 256
Kanije 279
Kant 19, 207-211, 213, 215, 218, 223
Karacaahmet 259
Kararamazan Köyü 53
Karpatlar 99
Kirchhoff 180
Kisselev Şosesi 65
Kladderadatsch 163
Klopstock 178
Koch 180
Köningsberg 207
Kosova 277
Kostaki Negri 68
Kotbus 186
Kotzebue 225
Krefeld 186
Kremlin 36
Krivetz 96, 97
Kudüs 266
Kumanlar 275

L

La Dame Aux Camelias 87
Lahovari 77
Landstrasse 238
Latin 63, 264
Lehar 256
Lehistan 150, 199
Lehler 29
Leipzig 127, 129, 135, 191
Lenau 273
Les Désenchantés 259
Lessing 137, 143, 144
Liebig 180, 201
Liechtenstein 236
Lipovan 64, 97, 98
Liszt 223
Lobkowic 236
Lodomerya 263
Londra 127, 158
Longchamp 90

M

Macaristan 13, 14, 78, 99, 103, 104, 244, 245, 263, 268, 272-278, 280-282, 285
Main Deresi 78
Makedonya 57, 277
Manon Lescaut 85
Manş 158, 168
Marcus Aurelius 278
Marghiloman 92
Marguerite Adası 285
Marie Antoinette 239
Marie Therese 239, 264, 265, 283
Marki Des Grilleux 87
Marquis d'Argence 143
Marx Karl 169
Maupertuis 143
Meggendorfer Blätter 163
Mendelsshon 143
Meriç 31
Messel 132
Metternich 238, 264
Missisipi 117
Mittweida 186
Mohaç 279, 280
Moldovya 65
Moleschott 211, 229
Moltke 134, 168
Monbijou Sarayı 137
Mongol 29
Moravya 263
Moskof 36
Mozart 127, 132, 137, 221, 255
Muhayyelat-ı Aziz Efendi 224
Mühlhausen 186
Münich 186
Musevi 74-77, 96, 273, 276, 277
Musset 108, 255

N

Napolyon 31, 50, 171, 197, 269
Nedim 87, 140, 255
Nemçe 244
New York 127
Nietzsche 215-217, 227, 230
Nigâr Hanım 245, 251
Norveçya 230
Novak 236
Novalis 226
Novoye Vremya 80
Nuri Ziya 286

O

Ofen 281, 283
Osmanlı 13, 14, 17, 28, 50, 57, 78, 139, 257, 259, 281
Otel Adlon 131

P

Paisiy 44
Palacký 236
Paris 58, 65, 78, 79, 83, 84, 89, 127, 129, 134, 135, 137, 139, 143, 159, 235, 238, 240, 257
Paris Kongresi 79
Paris Meydanı 137
Paris Muahedesi 79
Park Oteli 125, 281
Peçenek 275
Peşte 17, 95, 104-106, 113, 272, 278, 281, 283, 284

Picardie 168
Pierre Fendi 264
Pierre Geiger 264
Pierre Loti 259
Pilgram 264
Plevne 50, 51
Polonya 77, 217
Potsdam 139, 141-144, 147, 148, 153
Potsdam Meydanı 153
Prag 235
Prater 65, 262
Predeal 99
Prenses Dolar 256
Presburg 278
Prusya 27, 134, 167, 169, 171, 197, 207, 236
Prut 81
Purcell 220
Puszta 273, 274, 277, 282

R

Raab 278
Radetzky 264
Rafael 219
Rakoczy Ovası 285
Rauf Bey 257
Rauscher 264
Reichstag 134
Reine 78
Reşit Ayaz Bey 83, 94
Rieger (Doktor) 236
Ring 248, 268
Rodenberg 127
roman 230
Romanya 13, 14, 53, 54, 57, 59, 62, 68, 73-81, 88, 90, 92, 93, 203
Romen 17, 77, 84, 85, 88
Röntgen 180
Rudas Fürdovaros 283
Rudolph 266, 267
Rugilas 279
Rum 71, 87
Rus 44, 63, 64, 76, 77, 81, 90, 103, 110, 235
Rusçuk 53
Rus Kazakları 110
Russophil 49
Rusya 64, 73, 78, 80, 81, 96, 203, 225
Ruthene 277

S

Sadowa 135, 235
Sadowa Muharebesi 235
Safarik 236
Sahra 24
Saksonya 145
Salâh Cimcoz 141
Salih Keramet 286
Santa Lucia Muharebesi 264
Satı Bey 45
Schelling 210
Schiller 127, 167, 219
Schlüter 132
Schopenhauer 213-217
Schubert 223, 255, 256
Schwarzenberg 236, 265
Sedan 135
Seine 89
Selim Sırrı Bey (Tarcan) 35

Semmering 114
Shakespeare 80
Sibirya 97
Silistre 278
Şimal Denizi 158
Simplizissimus 163
Sinaia 98, 99
Sırbistan 78, 79, 100-103
Sırp 29, 277
Skobelev 235
Slaveykov (İslaviyef) 38
Slavonya 272
Smetana 236
Sobranya 36
Sofya 14, 17, 23, 31-36, 47, 59, 276
Spandau 139, 236
Spree 89
Stambulov 30
Stephan Kilisesi 252
Stettin 115
Strauss (Johann Strauss) 132, 211, 223, 255
Stutgart 127
Suderman 230
Süleyman-ı Kanuni 280, 284
Sultan Mecid (Abdülmecid) 98
Szeged 273

T

Taksim 249
Tasvir-i Efkâr 13-16, 21, 35, 46, 56, 67, 81, 94, 104, 114, 124, 138, 149, 165, 176, 193, 205, 218, 231, 237, 246, 260
Temeşvar 278
Thames Nehri 158
Tieck 230
Tiergarten 129, 133-135, 137, 138, 139
Tiryaki Hasan Paşa 285
Tisa 282
Tırnova 45
Transilvanya 68, 80, 81, 99, 263, 272, 280
Trentina 263
Trieste 263
Tuna 31, 53, 68, 77-80, 88, 95, 96, 238, 278, 279, 281-283, 285
Tünel 249
Türk 13, 17, 45, 53, 61-63, 148, 238, 245, 257, 259, 275, 280
Türkiye 35

U

Ulah 57, 61, 65, 68-73, 76, 83
Unter den linden 153
Uruguay 203
Uygur 29

V

Valois 85
Vandal 275, 279
Varadin 279
Varna 43
Varnhagen 225
Vazof 38
Venedik 239
Versaille 143

Victor Hugo 220
Viyana 17, 21, 57, 65, 78, 88, 105, 106, 113, 114, 124, 139, 232, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 245, 247, 249-254, 256, 257, 261-263, 267, 268, 270, 272, 278, 286
Volga 29, 117
Voltaire 127, 143, 144, 214
Von Schillendorf 169

W

Wadington 74
Wagner 132, 137, 157, 221-223, 228
Wallenstein 236
Waterloo 197
Watteau 255
Werther 168, 215
Wilhelm Schlegel 226

Y

Yahudi 74, 76, 77, 143, 276
Yavuz (Sultan Selim) 280
Yedikule 114
Yunan 206, 223, 225, 227, 264

Z

Zend Avesta 207, 208
Zerdüşt 207
Ziştov 45